

SPEELWIJZE OPVOEDINGSSPEL

Opvoeden is een belangrijke, leuke, maar soms ook moeilijke taak. Voor veel ouders en opvoeders is dit dan ook geen kinderspel en ze voelen zich regelmatig onzeker. Het Opvoedingsspel helpt jou bij het opvoeden van kinderen en jongeren. Op een laagdrempelige en gestructureerde manier maak je opvoeding bespreekbaar en krijg je er meer inzicht in. Als gevolg daarvan kun je meer zelfvertrouwen krijgen bij het opvoeden, ontdek je mogelijke verbeterpunten of kun je problemen voorkomen. Als ouder kun je het Opvoedingsspel spelen met je partner, kinderen of andere ouders. Werk je met kinderen of jongeren, dan kun je het ook met collega's spelen.

Het spel bestaat uit 144 kaarten, verdeeld over drie groepen:

- 1. Uitgangspunten.** Deze geven richting aan de opvoeding en bepalen hoe je wilt handelen. Voorbeelden zijn: 'neem de tijd voor elkaar', 'ieders mening telt' of 'doe zelf wat je zelf kunt doen'.
- 2. Vaardigheden.** Deze geven aan wat je moet kunnen als ouder. Voorbeelden zijn: 'beslissingen nemen', 'steun en geborgenheid bieden' of 'problemen op tijd bespreekbaar maken'. Vaardigheden bepalen mede of het jou lukt je uitgangspunten ook daadwerkelijk in praktijk te brengen.
- 3. Gebeurtenissen.** Hierbij gaat het om situaties die bij ouders en kinderen of jongeren vaak emoties oproepen en die soms verstrekkende gevolgen kunnen hebben. Voorbeelden zijn: 'ruzie', 'gepest of gediscrimineerd worden' of 'liefdesverdriet hebben'. De minimumleeftijd waarop de meeste gebeurtenissen betrekking hebben is 12 jaar. Op de kaarten 1-26 staan gebeurtenissen die te maken hebben met het gedrag van het kind of de jongere. De gebeurtenissen op de overige kaarten staan daar los van.

Bij dit spel vind je een zakje met 60 gekleurde fiches, die bij enkele spelvormen worden gebruikt.

Opvoeding vindt plaats binnen het speelveld van uitgangspunten, vaardigheden en gebeurtenissen. Deze drie invalshoeken hebben met elkaar te maken en beïnvloeden elkaar. Als bijvoorbeeld je uitgangspunten niet helder zijn, is het moeilijk specifieke vaardigheden gericht in te zetten of op een goede manier met bepaalde gebeurtenissen om te gaan.

Overzicht toepassingsmogelijkheden

Dit spel kun je spelen met uiteenlopende doelgroepen. Tussen haakjes is het spelonderdeel aangegeven dat bij een spelvorm centraal staat:

1. Voor ouders uit een gezin: spelvorm 1 (uitgangspunten), spelvorm 4 (vaardigheden) en spelvorm 6 (gebeurtenissen). Vaak is het binnen een gezin voldoende spelvorm 1 en 3 te spelen.
2. Voor ouders met kinderen: spelvorm 1, variant (uitgangspunten).
3. Voor ouders uit verschillende gezinnen: spelvorm 2 (uitgangspunten), spelvorm 5 (vaardigheden) en spelvorm 6 (gebeurtenissen).
4. Voor jongeren uit verschillende gezinnen: spelvorm 2, variant (uitgangspunten) of spelvorm 6 (gebeurtenissen).
5. Voor diegenen die met kinderen of jongeren (gaan) werken: spelvorm 3 (uitgangspunten), spelvorm 5 (vaardigheden) of spelvorm 6 (gebeurtenissen).
6. Voor het ondersteunen van ouders, kinderen of jongeren, of mensen die met kinderen of jongeren werken: (onderdelen uit) spelvormen 1, 4 of 6.

Algemene tips bij het werken met het Opvoedingsspel

1. Speel het spel indien mogelijk eerst zelf voordat je er bij anderen mee gaat werken. Je weet dan wat het effect ervan is.
2. Laat spelers altijd toelichten wat zij verstaan onder de omschrijving die op de kaarten staat. Dit is belangrijk om misverstanden te voorkomen.
3. De spelvormen bij dit spel leveren vaak veel informatie op. Als de beschikbare tijd beperkt is of als spelers niet zoveel informatie kunnen verwerken, pas de spelregels dan aan. Je kunt dit bijvoorbeeld doen door spelers minder kaarten te geven om uit te kiezen (een strengere voorselectie te maken) of door het aantal kaarten dat ze mogen kiezen en/of toelichten te verminderen.
4. In sommige situaties hebben spelers gemakkelijk de neiging af te dwalen. Als spelleider is het dan van belang het doel van een spelvorm of de vraag die centraal staat, regelmatig te herhalen. Je kunt dit ook noteren en zichtbaar op tafel bij de kaarten leggen.

SPELVORM 1: UITGANGSPUNTEN VOOR OPVOEDING IN HET GEZIN

Doel

Als ouders of opvoeders met elkaar op één lijn komen m.b.t. de uitgangspunten die in het gezin bij de opvoeding worden gehanteerd.

Randvoorwaarden

1. De spelers voeden samen kinderen of jongeren op binnen hetzelfde gezin.
2. Aantal spelers: 2
3. Nodig: de kaarten 'uitgangspunten' en de fiches.
4. Speelduur: 40 – 60 min.

Werkwijze

1. Leg de kaarten uitgangspunten in nummervolgorde open op tafel.
2. Noteer de nummers van max. 10 uitgangspunten die jou op dit moment het meeste bezighouden bij de opvoeding. Als je het zinvol vindt een overzicht te hebben van de gekozen uitgangspunten, schrijf de omschrijvingen dan ook op.
3. Kies ieder een kleur fiches. Maak je keuzes bekend door jouw fiches op de gekozen kaarten te leggen. Verwijder de kaarten waarop geen fiches liggen. Leg de kaarten met uitgangspunten die met elkaar verband houden, bij elkaar.
4. Wat valt je op aan het geheel? Zijn er uitgangspunten die je niet had verwacht van elkaar? Zo ja, welke?
5. Bespreek het resultaat per uitgangspunt. Begin met de uitgangspunten die beiden hebben gekozen. Maak daarbij gebruik van de volgende vragen en opdrachten:
 - a. Wat versta je onder dit uitgangspunt?
 - b. Waarom vind je dit uitgangspunt belangrijk en in welke situatie speelt het voor jou een rol? Wat wil je ermee bereiken?
 - c. Wat zijn de voor- en nadelen van het hanteren van dit uitgangspunt?
 - d. Veroorzaakt dit uitgangspunt problemen in de opvoeding? Als dat zo is, bespreek dan samen in welke situatie dat gebeurt en hoe je deze problemen kunt voorkomen of oplossen.
 - e. Lukt het altijd om dit uitgangspunt in praktijk te brengen? Zo nee, bespreek dan samen hoe dat komt en wat je kunt verbeteren. Is er daarbij verschil tussen het toepassen bij het ene of het andere kind?
6. Ga na of er uitgangspunten zijn gekozen die met elkaar kunnen botsen. Hoe gaan jullie daarmee om in een specifieke situatie? Kan dat beter? Zo ja, hoe?
7. Wat zijn jullie conclusies? Zijn er uitgangspunten waaraan jullie meer aandacht willen besteden? Zo ja, welke?
8. (extra opdracht - pak ook de weggelegde kaarten erbij) Zijn er uitgangspunten die in de nabije toekomst belangrijker worden dan dat ze nu zijn? Zo ja, welke? Hoe zouden jullie daarop in kunnen spelen?

Opmerkingen

1. Het is belangrijk dat je steeds op elkaar reageert of aangeeft of je hetgeen de ander zegt, herkent. Op deze wijze kom je zoveel mogelijk van elkaar te weten.
2. Bij deze spelvorm gaat het om uitgangspunten die jij als ouder hanteert bij de opvoeding van de kinderen. Van sommige uitgangspunten vind je wellicht ook dat die gelden voor kinderen in de omgang met elkaar of met jou. Daar gaat het hier niet om. Als je je hier niet van bewust bent, kan dit verwarring geven.
3. Sommige uitgangspunten hangen met elkaar samen. Dan is het zinvol ze samen te bespreken.
4. Het is aan te bevelen deze spelvorm eens per jaar te spelen, omdat situaties in de opvoeding steeds veranderen.

Variant (met max. vier kinderen erbij)

Je kunt bovenstaande spelvorm ook spelen samen met jullie kinderen (vanaf ongeveer 10 jaar). Het doel is dan elkaar te informeren over de wijze waarop ieder de gang van zaken binnen het gezin ervaart. Het is dan wel noodzakelijk dat de onderlinge relatie goed is, om te voorkomen dat er ruzie ontstaat. Is dat niet het geval, dan is het noodzakelijk dat een buitenstaander gespreksleider is. Je kunt het risico op ruzie ook beperken door de spelvorm tussen een kind of jongere en één ouder (met wie de relatie goed is) te spelen.

De werkwijze is in grote lijnen dezelfde als bij bovenstaande spelvorm. Op bepaalde punten zijn er wijzigingen of aanvullingen:

- Bij stap 1: laat de kinderen of jongeren eerst alle uitgangspunten lezen om te zien of ze deze ook begrijpen. Geef indien nodig een toelichting op omschrijvingen die niet (helemaal) duidelijk zijn.
- Bij stap 2: kies max. 7 uitgangspunten, waarvan minimaal drie waar je tevreden over bent.
- Bij stap 5: extra vraag voor kinderen of jongeren: vertel of je het wel of niet eens bent met een uitgangspunt van je ouders en geef aan welk gevoel het je geeft wanneer dit uitgangspunt wordt gehanteerd.
- Bij stap 7: Wat zijn jullie conclusies? Heb je iets gehoord dat je nog niet wist? Vat samen wat jullie vinden dat er goed gaat in het gezin en wat beter zou kunnen.

Enkele suggesties om het gesprek soepel te laten verlopen, zijn:

1. Let erop dat iedereen ongeveer evenveel aan bod komt.
2. De bedoeling van de spelvorm is elkaar te informeren, niet te overtuigen!
3. Kijk bij het kiezen van de volgorde van het bespreken van de uitgangspunten naar dingen die op elkaar aansluiten.

4. Vraag door op hetgeen met name kinderen of jongeren zeggen of vraag een reactie op hetgeen een ander zegt.

SPELVORM 2: UITGANGSPUNTEN BESPREKEN MET OUDERS UIT VERSCHILLENDE GEZINNEN

Doel

Bespreken van de wijze waarop ouders uit verschillende gezinnen hun uitgangspunten m.b.t. opvoeding in praktijk brengen.

Randvoorwaarden

1. De spelers hebben kinderen of jongeren in ongeveer dezelfde leeftijd.
2. Aantal spelers: 2 – 6.
3. Nodig: de kaarten 'uitgangspunten' en de fiches.
4. Speelduur: 30 – 90 min.

Werkwijze

1. Leg de kaarten uitgangspunten in nummervolgorde open op tafel.
2. Noteer max. 6 uitgangspunten (inclusief de nummers) die jou nu het meeste bezighouden bij de opvoeding. Geef bij elk uitgangspunt aan of jij het makkelijk vindt dit in praktijk te brengen (+) of dat je dit niet zo makkelijk vindt (-).
3. Kies ieder een kleur fiches. Maak je keuze bekend door jouw fiches op de gekozen kaarten te leggen. De fiches voor de uitgangspunten die jij makkelijk in praktijk brengt, leg je in het midden van de kaart op het plaatje. De fiches voor wat jou minder makkelijk af gaat leg je op de lange zijkant van de kaart naast het plaatje. Leg één van de fiches bij jezelf neer, zodat de anderen weten welke kleur jij hebt.
4. Verwijder de kaarten waarop geen fiches liggen. Leg indien mogelijk de kaarten met uitgangspunten die met elkaar samenhangen, bij elkaar. Wat valt jullie op aan het geheel?
5. Bespreking het resultaat per uitgangspunt aan de hand van de volgende vragen:
 - a. Wat versta je onder dit uitgangspunt en waarom vind je dit belangrijk? Wat wil je ermee bereiken?
 - b. (evt.) Ga wanneer je een uitgangspunt met succes toepast, na hoe dit komt. Wat is het effect op de kinderen of jongeren als je dit uitgangspunt goed in praktijk brengt?
 - c. (evt) Ga wanneer een uitgangspunt jou minder makkelijk af gaat na, wat het effect is op de kinderen of jongeren op het moment dat dit uitgangspunt niet goed uit de verf komt. Welke kwaliteit of vaardigheid zou dat kunnen verbeteren? Is er nog iets anders dat hierbij zou kunnen helpen? De overige spelers mogen tips geven.

Extra vragen kunnen zijn:

- d. Is er een verschil tussen de wijze waarop je eigen ouders met dit uitgangspunt omgingen en hoe jij er zelf mee omgaat?
 - e. Hoe denk je dat bijv. de school of de sportvereniging met dit uitgangspunt omgaat?
 - f. Welke verschillen vermoed je in het omgaan met dit uitgangspunt in de buurt waarin je kinderen spelen en opgroeien?
6. Afronding: Zijn er dingen die jij anders gaat doen in de opvoeding? Zo ja, welke?

Variant (voor jongeren)

Je kunt bovenstaande spelvorm ook spelen met jongeren. Het doel is hen met elkaar in gesprek te brengen over de wijze waarop ze hun opvoeding ervaren. Op bepaalde punten zijn er wijzigingen of aanvullingen:

- Bij stap 2: noteer max. 6 uitgangspunten die door je ouders thuis worden gehanteerd. Geef bij elk uitgangspunt aan of jij daar blij mee bent (+) of last van hebt (-).
- Bij stap 3: leg bij de uitgangspunten waar je blij mee bent de fiches in het midden van de kaart op het plaatje, en bij de andere op de lange zijkant van de kaart naast het plaatje.
- Bij stap 5: bespreking per uitgangspunt aan de hand van de volgende vragen:
 - Wat versta je onder dit uitgangspunt?
 - Waarom vinden je ouders dit uitgangspunt belangrijk?
 - Waarom word je blij of heb je last van dit uitgangspunt?
 - (voor uitgangspunten waar je last van hebt) Zou jij hieraan iets kunnen doen? De anderen mogen tips geven.
- Bij stap 6: Wat is je conclusie? Zijn er punten die je met je ouders zou willen bespreken? Zo ja, welke?

SPELVORM 3: UITGANGSPUNTEN BIJ HET WERKEN MET KINDEREN OF JONGEREN

Doel

Bespreken van de wijze waarop de opvoedingstaken binnen het werk in praktijk worden gebracht.

Randvoorwaarden

1. De spelers werken met kinderen of jongeren en oefenen dezelfde functie uit of worden daarvoor opgeleid.
2. Aantal spelers: 2 – 6.
3. Nodig: de kaarten 'uitgangspunten' en de fiches.

4. Speelduur: 30 – 90 min.

Werkwijze

1. Maak een voorselectie van de uitgangspunten die van toepassing zijn voor de werksituatie die centraal staat. Leg alle kaarten 'uitgangspunten' in nummervolgorde open op tafel.
2. Noteer max. 6 uitgangspunten (inclusief de nummers) die jou nu vooral bezighouden in het omgaan met kinderen of jongeren in je werk. Je kijkt dus naar je rol als opvoeder. Geef bij elk uitgangspunt aan of jij het makkelijk vindt dit in de praktijk te brengen (+) of dat je dit niet zo makkelijk vindt (-). Als je nog in opleiding bent, kies dan 6 uitgangspunten die je belangrijk vindt. Bij stap 3 ga je na welke uitgangspunten je verwacht makkelijk of minder makkelijk in de praktijk te kunnen brengen. Bij stap 5 ga je daarop door.
3. Kies ieder een kleur fiches. Maak je keuze bekend door jouw fiches op de gekozen kaarten te leggen. De fiches voor de uitgangspunten die jij makkelijk in de praktijk brengt, leg je in het midden van de kaart op het plaatje, die voor wat jou minder makkelijk af gaat leg je op de lange zijkant van de kaart naast het plaatje. Leg één van de fiches bij jezelf neer, zodat de anderen weten welke kleur jij hebt.
4. Verwijder de kaarten waarop geen fiches liggen. Wat valt jullie op aan het geheel?
5. Bespreek het resultaat. Om de beurt sta je centraal. Geef van één uitgangspunt dat je gemakkelijk af gaat en één dat je minder makkelijk afgaat, aan wat je hieronder verstaat en waarom je dit uitgangspunt belangrijk vindt. Beantwoord daarna de volgende vragen:
 - a. Wat is het effect op kinderen of jongeren van het uitgangspunt dat jij minder goed in de praktijk kunt brengen? Wat zou jou kunnen helpen dit te verbeteren? De anderen mogen tips geven.
 - b. Wat is het effect op kinderen of jongeren van het uitgangspunt dat jij met succes in de praktijk brengt? Hoe doe je dat?

De anderen mogen vragen stellen over max. 2 uitgangspunten van jou die nog niet zijn besproken en waar ze graag iets over willen weten.

6. Bespreek als iedereen aan de beurt is geweest de volgende vraag: Ben je nieuwe gezichtspunten tegenkomen of heb je dingen van elkaar gehoord die je nog niet wist? Zo ja, welke?

Opmerking

De bespreking bij stap 5 kan ook plaatsvinden per uitgangspunt (zie spelvorm 2, stap 5).

SPELVORM 4: FEEDBACK OPVOEDINGSVAARDIGHEDEN

Doel

Ouders geven elkaar feedback m.b.t. opvoedingsvaardigheden.

Randvoorwaarden

1. De spelers voeden samen kinderen of jongeren op.
2. Aantal spelers: 2
3. Nodig: de kaarten 'vaardigheden'.
4. Speelduur: 40 – 60 min.

Werkwijze

1. Leg alle kaarten 'vaardigheden' open op tafel.
2. Pak ieder max. 8 vaardigheden die jij op dit moment het belangrijkste vindt bij de opvoeding van jullie kind(eren).
3. Leg alle gekozen vaardigheden bij elkaar op een stapeltje en schud ze. Verwijder de overige kaarten.
4. Neem om de beurt één van de vaardigheden van het stapeltje. Bespreek de gekozen vaardigheid aan de hand van de volgende vragen en opdrachten:
 - a. Wat versta je onder de gekozen vaardigheid en in welke specifieke situatie is deze van belang?
 - b. Hoe vind jij dat je deze vaardigheid beheerst: goed, redelijk of onvoldoende? Ga na of de ander het hiermee eens is.
 - c. De medespeler geeft aan in hoeverre hij of zij deze vaardigheid beheerst: goed, redelijk of onvoldoende. Ga na of je het hiermee eens bent.
 - d. Als een van beiden of beiden de vaardigheid graag wil(len) verbeteren, bespreek dan samen hoe dat het beste zou kunnen. Noteer dit.
 - e. Leg de besproken kaart open op tafel. Het eigen oordeel van ieder over het beheersen van de vaardigheid is daarbij het uitgangspunt:
 - Leg die vaardigheden bij elkaar waar beiden goed in zijn en ook die vaardigheden die beiden graag willen verbeteren.
 - Leg de kaart voor jezelf neer als je deze vaardigheid wilt verbeteren, maar de ander er wel goed in is.
5. Herhaal stap 4 totdat alle vaardigheden zijn besproken.
6. Bekijk het resultaat. Wat is jullie conclusie?

Opmerkingen

1. Bij deze spelvorm is het noodzakelijk dat de spelers goed kunnen omgaan met complimenten en kritiek. Als dat niet zo is, is het verstandig dat een buitenstaander het gesprek begeleidt.
2. Soms heeft men de neiging alleen die vaardigheden te pakken die men niet goed beheerst. Om dit te voorkomen kun je bij stap 2 ook ieder max. vier vaardigheden laten kiezen die men goed beheerst en max. vier die men graag zou willen verbeteren.

SPELVORM 5: OPVOEDINGSVAARDIGHEDEN BESPREKEN

Doelen

1. Je meer bewust worden van welke vaardigheden je makkelijk en minder makkelijk kunt toepassen.
2. Elkaar beter leren kennen.

Randvoorwaarden

1. De spelers zijn ouders uit verschillende gezinnen of mensen die met kinderen of jongeren (gaan) werken. Als de spelers over coachingsvaardigheden beschikken, is dat een pré.
2. Aantal spelers: 2 – 4.
3. Nodig: de kaarten 'vaardigheden'.
4. Speelduur: 40 – 60 min.

Werkwijze

1. Leg alle kaarten 'vaardigheden' in nummervolgorde open op tafel.
2. Noteer voor jezelf max. drie vaardigheden waarvan je vindt dat jij deze goed beheerst bij het uitvoeren van je opvoedende taak bij kinderen of jongeren (in je werk) en max. drie die jij graag zou willen verbeteren. Als je een opleiding volgt om met kinderen of jongeren te gaan werken, kies dan die vaardigheden waarvan je verwacht dat je daar goed of minder goed in zult zijn.
3. Noteer per vaardigheid het antwoord op de volgende vragen:
 - Wat versta je onder de gekozen vaardigheid?
 - In welke specifieke situatie is deze vaardigheid van belang en wat is het effect van het (niet) beheersen ervan?
 - Hoe zou je een vaardigheid die je wilt verbeteren, kunnen aanpakken? Is er iets anders dat je kan helpen?

4. Bespreek het resultaat. Om de beurt sta je centraal. Wanneer je aan de beurt bent, leg je de gekozen kaarten voor je neer en bespreek je de antwoorden op vraag 3. De anderen mogen vragen stellen en tips geven. Als je klaar bent, leg dan de gekozen kaarten weer terug.
5. Als iedereen aan de beurt is geweest: Wat is jullie conclusie?

Opmerking

Let er bij deze spelvorm op dat vaardigheden alleen besproken worden in het kader van je opvoedende taken. Andere situaties waarin je deze vaardigheden wellicht ook gebruikt, zijn nu niet van belang.

SPELVORM 6: GEBEURTENISSEN DIE JOU BEZIGHOUDEN

Doel

Ervaringen en meningen uitwisselen over uiteenlopende gebeurtenissen in de opvoeding.

Randvoorwaarden

1. De spelers kunnen ouders zijn, maar ook diegenen die met jongeren (gaan) werken of de jongeren zelf.
2. Aantal spelers: 2 – 6.
3. Nodig: de kaarten 'gebeurtenissen'.
4. Speelduur (per opdracht bij stap 2): 10 – 30 min.

Werkwijze

1. Maak indien nodig een voorselectie door de gebeurtenissen die voor de spelers niet van toepassing zijn, eruit te halen. Leg alle kaarten open op tafel.
2. Bespreek – afhankelijk van de spelers - een of meerdere opdrachten bij stap 3:
 - Opdrachten a t/m f zijn geschikt voor ouders of anderen die met kinderen of jongeren werken.
 - Opdracht g is geschikt voor diegenen die worden opgeleid om met kinderen of jongeren te werken.
 - Opdracht h is geschikt voor jongeren.
3. Noteer eerst de gebeurtenissen en je antwoorden op de vragen. Vervolgens sta je om de beurt centraal. Leg de gekozen kaart(en) voor je neer en geef een toelichting. De anderen mogen vragen stellen of tips geven. Als je klaar bent, leg dan de gekozen kaarten terug bij de rest. De mogelijke opdrachten zijn:
 - a. Kies een gebeurtenis waarvan jij vindt dat je daar goed mee bent omgegaan. Wat maakte je aanpak geslaagd?
 - b. Kies een gebeurtenis waarvan jij vindt dat je daar niet goed mee bent omgegaan. Hoe zou je daar nu mee omgaan?